

CONSIDERAȚII PRIVITOARE LA ORGANIZAREA EXPOZIȚIILOR DE ISTORIE CONTEMPORANĂ

Anghel PAVEL

O discuție privind tematica și modul de organizare a expozițiilor de istorie contemporană este deosebit de bine venită, mai ales în situația actuală, când tot mai multe muzee trec la realizarea unor asemenea secții. Pornind de la materialul tovarășului Constantin Cloșcă*, apărut în „Revista muzeelor” nr. 1/1972, vom încerca să ne spunem opiniile în această problemă majoră a muzeografiei românești actuale. Trebuie să recunoaștem că față de celelalte perioade istorice, epoca contemporană este mult mai puțin reprezentată în muzeele noastre. Este o lipsă izvorită din teama față de unele dificultăți ce apar atunci când sînt abordate subiecte din contemporaneitate. Aceasta nu înseamnă însă că nu există o experiență acumulată**, chiar dacă drumul care a dus la ea a fost destul de sinuos și nu poate fi socotit încheiat. Nu avem dreptul să ne plîngem nici de lipsa unui muzeu model, care să ne călăuzească, pentru că acesta există, într-un anumit sens, și, mai mult decît atît, prin specialiștii săi, Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, despre care este vorba, sprijină în mod direct și permanent organizarea unor secții de istorie contemporană. Desigur, este de discutat ce înțelegem prin „model”, fiindcă o expoziție pe care să o putem copia „ad litteram” și transpune într-un alt spațiu, nu există nici pentru celelalte epoci istorice și credem că e contraindicat să avem o asemenea unitate muzeistică „prototip”.

Important pentru toți muzeograful care își propun organizarea unor expoziții de istorie contemporană este să selecteze din experiența existentă acele elemente care le pot sluji în activitatea lor, îmbogățind prin muncă proprie patrimoniul de cunoștințe muzeistice actual și consultînd în mod orientativ expoziția de bază a Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România și a celorlalte muzee care au asemenea secții (Muzeul Țării Crișurilor — Oradea, Muzeul județean Brașov, Muzeul de istorie Galați etc.).

* Constantin Cloșcă, *Cîteva probleme ridicate de prezentarea muzeistică a istoriei contemporane locale*, „Revista muzeelor”, nr. 1/1972 p. 34.

** Idem, p. 34—36.

O serie de principii teoretice care stau la baza organizării expozițiilor de istorie contemporană au fost menționate de C. Cloșcă. Ele sînt valabile, credem, pentru toate epocile istorice și chiar mai mult, pentru întreaga activitate muzeografică, indiferent de specialitate.

Ne vom opri să analizăm o problemă care se ridică atunci cînd se pornește la alcătuirea tematicii expozițiilor de istorie contemporană. Se discută foarte mult dacă în cadrul acestor expoziții este bine ca materialul să fie prezentat în mod cronologic sau tematic (tratare în linie — formularea aparține lui C. Cloșcă). Și cei care susțin metoda cronologică și cei care optează pentru tratarea tematică — în linie sînt de acord în a delimita net perioada antebelică de perioada postbelică. De fapt, partizanii metodei tematice susțin acest sistem de prezentare numai pentru etapa 1927—1944, iar pentru perioada de după 23 august 1944 consideră că tratarea trebuie făcută în mod cronologic. C. Cloșcă, susținător al sistemului tematic — în linie, sintetizează foarte bine, în materialul său, de ce epoca de construire și edificare a societății socialiste în România nu poate fi prezentată decît în mod cronologic — „*evenimentele dezvoltîndu-se într-un singur sens : lupta poporului condusă de comuniști, pentru construirea unei noi orînduiri, lipsită de exploatare și de contradicțiile care au caracterizat epocile anterioare*”. Dar aici intervine o inadvertență și o primă obiecție pe care o formulăm referitor la tratarea tematică — în linie. În cadrul aceleiași expoziții, materialul faptic este redat în două moduri total diferite. Nu crează oare acest lucru o confuzie în mintea vizitatorului, în loc să îl ajute la înțelegerea și mai ales la cuprinderea întregii problematice prezentate?

O a doua și cea mai serioasă obiecție este aceea că prin prezentarea tematică — în linie se segmentează în mod arbitrar datele istorice, fenomenele se prezintă separate de cauze, iar procesele istorice sînt rupte total de consecințe. Astfel, *crearea Partidului Comunist Român* va apărea în expoziție fără legătura organică — firească : dezvoltarea industriei, creșterea numărului proletariatului și a conștiinței sale că este noua clasă socială chemată să înlăture prin luptă orînduirea burgheză. Marile lupte revoluționare conduse de P.C.R. în perioada 1929—1933 vor fi prezentate complet separat de criza economică ce a impus susținerea unor asemenea bătălii de clasă pentru apărarea drepturilor politice și economice ale muncitorilor. Exemplele pot fi numeroase în acest sens. Credem că prin prezentarea tematică — în linie — se comite o mare greșeală, aceea a ruperii mișcării muncitorești, a luptei P.C.R., de fenomenul general al dezvoltării economice, de situația politică și socială existentă în România între anii 1917—1944. De aceea, trebuie total respinsă după părerea noastră metoda ilustrării tematice — în linie și acceptată prezentarea cronologică și pe grupe de probleme. Este adevărat că din punct de vedere al numărării anilor, perioada dintre cele două războaie mondiale este scurtă, dar din punct de vedere al faptelor și datelor ea este deosebit de bogată în evenimente majore. Fiind atît de apropiată de noi, fiind înșăși viața noastră, ea este cunoscută pînă la cele mai mici detalii, nu numai de specialiști (cheamați să interpreteze și să generalizeze o experiență umană cum este construirea unei societăți de o cu totul altă calitate decît a celei precedente), ci și de masele largi populare — făuritoarele acestei istorii. De aceea, prezentării acestei epoci este recomandabil să i se acorde în economia de spațiu din cadrul muzeelor o suprafață sporită.

De asemenea, teama repetării unor date sau fapte în cazul prezentării cronologice trebuie eliminată. Există atît material încît revenirea, în acest caz, nu se poate produce decît din neatenție.

Considerăm că periodizarea mare, existentă în manualele de istorie, poate fi un cadru pentru muzeografi în alcătuirea tematicilor. Periodizarea aceasta ține cont de anumite elemente esențiale ce intervin în structura economică, în viața socială și politică și tocmai aceste noi aspecte este chemat muzeul să le reliefeze în cadrul expozițiilor; sarcina muzeografului fiind aceea de a le prezenta într-o manieră proprie — de muzeu — prin intermediul exponatului bi sau tridimensional.

Avînd în vedere cele mai sus prezentate nu putem fi de acord sub nici o formă cu Constantin Cloșcă, care în susținerea redării tematice — în linie vine în mai multe rînduri cu argumentul „*repetare*”. Astfel, arată că „*Este greu de prezentat 1922, spre exemplu, cu anumite caracteristici din economie, administrație, politică etc., pentru ca în 1938 să găsim cu totul altele din punct de vedere al evoluției istorice*”. Exemplul ni se pare total neconvingător deoarece epoca de după primul război mondial, de refacere economică, de căutări în ceea ce privește viața politică în urma desăvîrșirii unității naționale, prezintă un tablou de date și de fapte cu totul altul decît 1938, anul de vîrf al capitalismului, al monopolului străin care subjugă din ce în ce mai mult economia României, al frămîntărilor politice care vor duce la dictatura regală și mai apoi la cea antonesciană. Unde poate apărea repetarea, suprapunerea, în ilustrarea acestor două perioade?

În ce privește exponatul, sîntem de acord în a recunoaște că pentru epocile modernă și contemporană predomină documentul-hîrtie sub diversele lui forme : fotografie, scrisoare, hartă, articol de ziar

etc. Aceasta nu înseamnă însă că materialul tridimensional ne lipsește ci doar că nu întotdeauna ne orientăm corespunzător în selectarea și culegerea lui. Credem că piese ce ilustrează dezvoltarea tehnicii pot apărea în număr mai mare în expozițiile de istorie contemporană, fără însă a încerca să creăm ansambluri de tehnică și funcționare a unor instalații. Sarcina aceasta revine unor muzee cu profil special-tehnic. La categoria pieselor tridimensionale trebuie să adăugăm macheta care, executată cu gust poate fi foarte sugestivă și suplinește ansambluri întregi de expozate. Esențialul este ca machetele să se întrezărească organic concepției expoziționale, iar plantarea lor să se facă doar acolo unde tema permite o asemenea manieră de ilustrare.

Recunoscând că documentul-hirtie, sub diversele sale forme, constituie principalul exponat pentru ilustrarea epocii contemporane, avem obligația, ca muzeografi-specialiști, să îl valorificăm într-un mod cât mai variat. Astfel, credem că trebuie apelat mai mult, în cadrul expozițiilor, la sistemul diapozitivelor, mulajelor, al filmelor prezentate prin retroproiecție, al fotografiilor în culori și chiar în relief, evitându-se imaginea în alb-negru de dimensiuni reduse, inexpressivă. De asemenea, trebuie urmărită îmbinarea cât mai armonioasă a pieselor bidimensionale cu cele tridimensionale, în așa fel încât să existe un echilibru între cele două categorii, atât în cadrul fiecărei teme cât și între diversele teme.

În legătură cu exponatul de epocă contemporană, ținem să ridicăm o problemă după părerea noastră esențială, aceea a constituirii colecțiilor. Până în prezent, nu cunoaștem să existe asemenea inițiative, în afara culegerii unor materiale în momentul organizării unor secții de istorie contemporană. Ori, aceasta presupune existența unei preocupări permanente, cuprinsă într-un sistem și plan de cercetare științifică pentru selectarea și depozitarea (după toate legile muzeografiei) pieselor care ilustrează principalele evenimente pe care le trăim. În acest sens, ar trebui adunate documente de partid și de stat, articole de ziar, date statistice, diferite piese de instalații și mașini, cărți, machete, fotografii, steaguri, diplome, diapozitive, benzi imprimate de magnetofon etc., etc. Astfel s-ar putea crea un patrimoniu pe care să îl folosim în organizarea expozițiilor, evitându-se în acest fel o situație des întâlnită azi — fuga după exponate, adunarea lor la mare repezeală și nu întotdeauna a ceea ce este mai semnificativ. Prin crearea de colecții pentru epoca contemporană s-ar ușura și munca viitorilor muzeografi, oferindu-li-se serii complete de piese necesare prezentării zilelor noastre, caracterizate prin profunde și rapide transformări survenite atât în bază cât și în suprastructură. Este o datorie pentru toate muzeele județene să treacă de urgență la constituirea unor atari colecții.

O problemă ce ar merita o dezbateră mai largă și căreia „Revista muzeelor” i-ar putea acorda un real sprijin, prin lansarea unei discuții speciale, este aceea a organizării de expoziții monotematice de istorie contemporană. În acest domeniu ne aflăm încă la început. Există o experiență pentru epoca modernă — Secția „Revoluția de la 1848 din Transilvania” — la Muzeul din Arad, Muzeul Unirii din Iași, dar nici aici nu se poate vorbi de o încercare pe plan național de prezentare a principalelor momente ale istoriei și din care n-ar trebui să lipsească un muzeu dedicat Mișcării revoluționare de la 1821, un altul Revoluției de la 1848 din cele trei țări românești (într-o vreme s-a preconizat organizarea unei asemenea expoziții la Blaj), iar un al treilea Războiului de independență din 1877 etc. Pentru istoria contemporană în afara micului muzeu al „Procesului ceferiștilor și petroliștilor” de la Craiova, nu putem discuta de muzee sau secții monotematice. În prezent, s-a inițiat organizarea unei unități muzeale având ca temă luptele muncitorilor petroliști din zona Moreni în orașul Moreni. Considerăm că această inițiativă, dusă până la capăt, poate constitui începutul unei activități muzeografice susținute și care ar duce la organizarea de noi expoziții permanente ce ilustrează câte o temă din istoria atât de bogată a României contemporane. S-a vorbit, mai de mult, de un muzeu (undeva într-un oraș din nord-vestul țării) în care să fie prezentată contribuția României la războiul antihitlerist. Realitatea contemporană oferă muzeografului o infinitate de teme. De ce procesul de electrificare, dezvoltarea potențialului electric al țării prin construirea de noi și uriașe termo și hidrocentrale, implicațiile pe care această activitate o are asupra unor domenii ale industriei și asupra vieții oamenilor, nu ar putea constitui o temă de ilustrat într-un muzeu. Credem că teme ca industrializarea și transformarea socialistă a agriculturii, privite în ansamblu, sau în cadrul unor teritorii limitate, oferă un bogat material ce se poate concretiza în expoziții muzeale.

Mai multă inițiativă și fantezie în alegerea temelor, mai mult curaj, sînt elemente necesare în momentul de față, pentru a evita o anumită sclerozare care începe să se facă simțită prin organizarea la muzeele județene a unor expoziții de bază ce tind, în mod nediferențiat, să ilustreze istoria de la primele licăriri ale vieții umane și până în prezent.